

TRİGONOMETRİK FONKSİYONLARIN GRAFİKLERİ VE TERS TRİGONOMETRİK FONKSİYONLAR

PERİYODİK FONKSİYONLAR

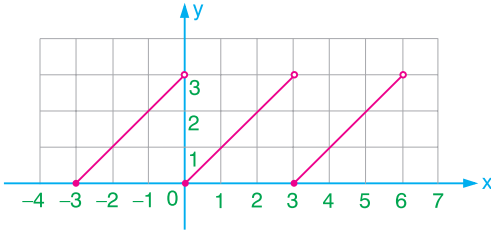
Bazı fonksiyonlar, farklı x değerlerine karşılık aynı değerleri alarak belli aralıklarda tekrar ederler. Belli aralıklarda tekrarlama özelliğine sahip bu tür fonksiyonlara **periyodik fonksiyonlar** denir.

$A \subset \mathbb{R}$ için $f: A \rightarrow B$ bir fonksiyon olsun.

Her $x \in A$ için, $f(x + T) = f(x)$ eşitliğini sağlayan bir T reel sayısı varsa, f fonksiyonuna periyodik fonksiyon denir.

En küçük pozitif T reel sayısına da f fonksiyonunun **periyodu** denir.

ÖRNEK

Şekilde, $f: [-3, 6) \rightarrow \mathbb{R}$, $y = f(x)$ periyodik fonksiyonunun grafiği verilmiştir.

Bu fonksiyonun periyodunu bulalım.

TRİGONOMETRİK FONKSİYONLARIN PERİYODU

Trigonometrik fonksiyonlar periyodik fonksiyonlardır.

Belli aralıktaki x değerleri için aynı değerleri alırlar.

NOT

Her $x \in \mathbb{R}$ ve $k \in \mathbb{Z}$ için,

$$\sin(x + k \cdot 2\pi) = \sin x$$

$$\cos(x + k \cdot 2\pi) = \cos x \text{ olur.}$$

Sinüs ve kosinüs fonksiyonlarının periyodu **2π** dir.

NOT

Her $x \in \mathbb{R} - \left\{ \frac{\pi}{2} + k\pi \right\}$ için, $\tan(x + k\pi) = \tan x$

Her $x \in \mathbb{R} - \{k\pi\}$ için, $\cot(x + k\pi) = \cot x$ olur.

Tanjant ve kotanjant fonksiyonlarının periyodu **π** dir.

NOT

n sıfırdan farklı bir tam sayı ve a, b, c, k birer reel sayı olmak üzere,

$$y = a \cos^n(bx + c) + k$$

$$y = a \sin^n(bx + c) + k$$

fonksiyonlarının periyodu,

n bir tek tam sayı ise $\frac{2\pi}{|b|}$ dir.

n bir çift tam sayı ise $\frac{\pi}{|b|}$ dir.

ÖRNEK

Aşağıdaki fonksiyonların periyotlarını bulalım.

a. $f(x) = \cos 2x$

b. $f(x) = \sin 5x$

c. $f(x) = 1 + \cos^2 3x$

d. $f(x) = \sin\left(-\frac{2x}{5}\right) + 3$

NOT

n sıfırdan farklı bir tam sayı ve a, b, c, k birer reel sayı olmak üzere,

$$y = a \tan^n(bx + c) + k$$

$$y = a \cot^n(bx + c) + k$$

fonksiyonlarının periyodu $\frac{\pi}{|b|}$ dir.

ÖRNEK

Aşağıdaki fonksiyonların periyotlarını bulalım.

a. $f(x) = 2 + \tan 3x$

b. $f(x) = \cot^2 \frac{x}{4} - 1$

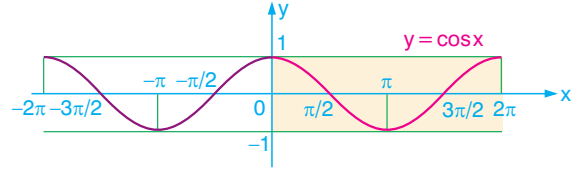

Periyodik f ve g fonksiyonları için, f fonksiyonunun periyodu T_1 ve g fonksiyonunun periyodu T_2 olsun.

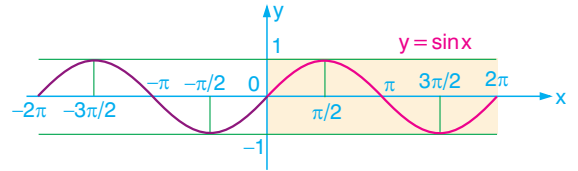
f ve g fonksiyonlarının toplamı veya farkı olan yeni fonksiyonun periyodu, $\text{EKOK}(T_1, T_2)$ olur.

TRİGONOMETRİK FONKSİYONLARIN GRAFİĞİ

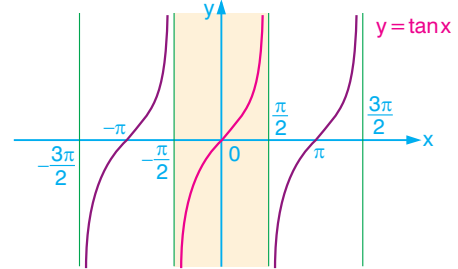
$y = \cos x$ Fonksiyonunun Grafiği

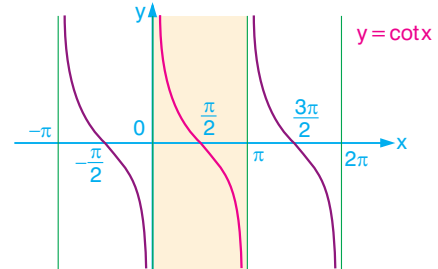
$y = \sin x$ Fonksiyonunun Grafiği

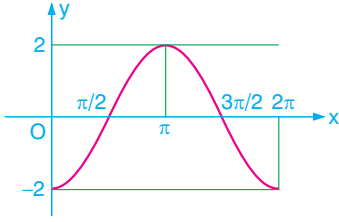
$y = \tan x$ Fonksiyonunun Grafiği

$y = \cot x$ Fonksiyonunun Grafiği

ÖRNEK

Yukarıdaki şekilde, $[0, 2\pi]$ aralığında grafiği verilen fonksiyon aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) $y = -2\cos x$ B) $y = -2\sin x$ C) $y = 1 - \sin x$
D) $y = 1 + \cos x$ E) $y = 2\cos x$

TERS TRİGONOMETRİK FONKSİYONLAR

$f: A \rightarrow B$, $f(x) = y$ fonksiyonu bire bir ve örten ise, f^{-1} de fonksiyondur.

$$f^{-1}: B \rightarrow A, f^{-1}(y) = x \text{ olur.}$$

Trigonometrik fonksiyonlar bire bir ve örten değildir.

Trigonometrik fonksiyonların bire bir ve örten olduğu tanım ve değer kümeleri içerisinde tersi de fonksiyon olur. Bu fonksiyonlara ters trigonometrik fonksiyonlar denir.

Arkkosinüs Fonksiyonu

$f(x) = \cos x$ fonksiyonu $[0, \pi]$ aralığında bire bir ve örtendir.

$$f: [0, \pi] \rightarrow [-1, 1] \text{ olmak üzere,}$$

$f(x) = \cos x$ fonksiyonunun tersi,

$$f^{-1}: [-1, 1] \rightarrow [0, \pi],$$

$f^{-1}(x) = \cos^{-1}x$ veya $f^{-1}(x) = \arccos x$ şeklinde gösterilir.

NOT

$y = \cos x$ ise $x = \arccos y$ olur.

x açısının kosinüsü y ise kosinüsü y olan açı x dir.

ÖRNEK

$$\arccos \frac{1}{2}, \arccos \frac{\sqrt{3}}{2}, \arccos 0 \text{ ve } \arccos -\frac{\sqrt{2}}{2}$$

ifadelerinin eşitini bulalım.

Arksinüs Fonksiyonu

$f(x) = \sin x$ fonksiyonu $\left[-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2}\right]$ aralığında bire bir ve örtendir.

$$f: \left[-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2}\right] \rightarrow [-1, 1] \text{ olmak üzere,}$$

$f(x) = \sin x$ fonksiyonunun tersi,

$$f^{-1}: [-1, 1] \rightarrow \left[-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2}\right],$$

$f^{-1}(x) = \sin^{-1}x$ veya $f^{-1}(x) = \arcsin x$ şeklinde gösterilir.

ÖRNEK

$$\arcsin -\frac{\sqrt{2}}{2}, \arcsin -\frac{1}{2}, \arcsin 1 \text{ ve } \arcsin \frac{\sqrt{3}}{2}$$

ifadelerinin eşitini bulalım.

Arktanjanant Fonksiyonu

$f(x) = \tan x$ fonksiyonu $\left(-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2}\right)$ aralığında bire bir ve örtendir.

$$f : \left(-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2}\right) \rightarrow (-\infty, \infty) \text{ olmak üzere,}$$

$f(x) = \tan x$ fonksiyonunun tersi,

$$f^{-1} : (-\infty, \infty) \rightarrow \left(-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2}\right),$$

$f^{-1}(x) = \tan^{-1}x$ veya $f^{-1}(x) = \arctan x$ şeklinde gösterilir.

ÖRNEK

$\arctan 1$, $\arctan(-1)$ ve $\arctan \sqrt{3}$ ifadelerinin eşitini bulalım.

Arkkotanjanant Fonksiyonu

$f(x) = \cot x$ fonksiyonu $(0, \pi)$ aralığında bire bir ve örtendir.

$$f : (0, \pi) \rightarrow (-\infty, \infty) \text{ olmak üzere,}$$

$f(x) = \cot x$ fonksiyonunun tersi,

$$f^{-1} : (-\infty, \infty) \rightarrow (0, \pi),$$

$f^{-1}(x) = \cot^{-1}x$ veya $f^{-1}(x) = \operatorname{arccot} x$ şeklinde gösterilir.

ÖRNEK

$\operatorname{arccot} 1$ ve $\operatorname{arccot}(-1)$ ifadelerinin eşitini bulalım.

Bir fonksiyon ile tersinin bileşkesi birim fonksiyondur.

$$(f \circ f^{-1})(x) = I(x) = x \text{ olduğundan,}$$

$$\cos(\arccos x) = \arccos(\cos x) = x$$

$$\sin(\arcsin x) = \arcsin(\sin x) = x$$

$$\tan(\arctan x) = \arctan(\tan x) = x \text{ olur.}$$

ÖRNEK

$$f(x) = \arccos(2x + 3)$$

fonsiyonunun tanım kümesini bulalım.

ÖRNEK

$f(x) = 3 - \sin 2x$ fonksiyonunun tersini bulalım.

ÖRNEK

$\tan\left(\arcsin \frac{3}{5}\right)$ ifadesinin değerini bulalım.

ÖRNEK

$$\sin(\arctan(-1)) + \sin\left(\arccos\left(-\frac{1}{2}\right)\right)$$

ifadesinin değerini bulalım.

ÖRNEK

$$\cos\left(\frac{\pi}{2} - \arcsin\frac{2}{3}\right) + \tan\left(\pi + \operatorname{arccot}\frac{1}{3}\right)$$

işleminin sonucunu bulalım.